

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Petra PIRNOVAR

**PASEMSKE ZNAČILNOSTI IN LASTNOSTI
ZUNANJOSTI PRI KRŠKOPOLJSKEM PRAŠIČU**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Petra PIRNOVAR

**PASEMSKE ZNAČILNOSTI IN LASTNOSTI ZUNANJOSTI PRI
KRŠKOPOLJSKEM PRAŠIČU**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**BREED CHARACTERISTIC AND EXTERIOR TRAITS OF
KRŠKOPOLJE PIG**

GRADUATION THESIS
Higher Professional Studies

Ljubljana, 2016

Diplomsko delo je zaključek Visokošolskega študija zootehniko. Opravljeno je bilo na Enoti za prašičerejo, biometrijo in selekcijo Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Poizkus je bil izveden na kmetiji Ivanšek v Zasapu, kmetiji Kranjc v Krški vasi, kmetiji Lipičar v Kamenicah in na kmetiji Ložar v Jelšah.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorico diplomskega dela imenovala prof. dr. Mileno Kovač, za somentorico pa doc. dr. Špelo Malovrh.

Recenzent: prof. dr. Peter DOVČ

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: doc. dr. Silvester ŽGUR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Milena KOVAČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: doc. dr. Špela MALOVRH
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Peter DOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Petra Pirnovar

KLJUČNA DOKUMENTACIJA INFORMACIJA

ŠD	Vs
DK	UDK 636.4(043.2)=163.6
KG	prašiči/pasme/krškopoljski prašič/pasemske značilnosti/lastnosti zunanosti
KK	AGRIS L01/5300
AV	PIRNOVAR, Petra
SA	KOVAČ, Milena (mentor)/MALOVRH, Špela (somentor)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2016
IN	PASEMSKE ZNAČILNOSTI IN LASTNOSTI ZUNANJOSTI PRI KRŠKOPOLJSKEM PRAŠIČU
TD	Diplomsko delo (visokošolski študij)
OP	VIII, 26 str., 4 pregl., 8 sl., 26 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Krškopoljski ali črnopasasti prašič je naša edina avtohtona pasma ter sodi med ogrožene populacije. Ta pasma je skromna glede na pogoje reje in prehrane, ima dobro plodnost in dobre materinske lastnosti, je izredno odporna ter ima dobro kakovost mesa. V diplomski nalogi smo preučili in analizirali telesne lastnosti in ocenjevali lastnosti zunanosti tega prašiča. Podatke smo pridobili z merjenjem in ocenjevanjem 29 svinj. Ocenili smo glavo, nosni profil, lego ušes, noge, dolžino trupa in barvo. Izmerili pa smo dolžino telesa, dolžino trupa, višino grebena, višino križa, obseg prsi, širino prsi in širino križa. Živali so bile v povprečju stare 3 leta. Po ocenah je bila glava lahko kratka in široka ali doga in ozka. Nosni profil je bil konkaven ali raven. Lega ušes je bila pokončna, polviseča ali viseča. Noge so bile debele in grobe ali tanke in fine. Trup je bil kratek, srednje dolg ali dolg. Barva je bila značilna opasanost, zelo širok pas, celo telo temno, sprednji del bel ali lisast. Dolžina telesa je v povprečju znašala 160,5 cm, dolžina trupa 116,3 cm, višina grebena 80,7 cm, višina križa 85,3 cm, obseg prsi 140,2 cm, širina prsi 40,1 cm in širina križa 35,8 cm.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDC 636.4(043.2)=163.6
CX pigs/breeds/Krškopolje pig/breed characteristics/exterior traits
CC AGRIS L01/5300
AU PIRNOVAR, Petra
AA KOVAČ, Milena (supervisor)/MALOVRH, Špela (co-supervisor)
PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science
PY 2016
TI BREED CHARACTERISTIC AND EXTERIOR TRAITS OF
KRŠKOPOLJE PIG
DT Graduation Thesis (Higher professional studies)
NO VIII, 26 p., 4 tab., 8 fig., 26 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The Krskoplje or Blackbelted pig is the only Slovene autochthonous pig breed and one of the endangered breed. The breed is characterized by modesty in terms of breeding conditions and diet, by good fertility and maternal instincts, by very good resistance and by good quality of meat. The thesis has examined and analysed physical characteristics of the breed. The data were collected by measuring and evaluating 29 sows. The head, the nose profile, the position of ears, the leg length, the trunk length and the colour were evaluated. The body length, the trunk length, the shoulder height, the sacral height, the chest and the sacral girth and width were measured. The average age of the animals was 3 years. According to the evaluation results the head could be either short and wide or long and pointed. The nose profile was concave or flat. The ears were upright, half-hanging, or hanging. The legs were either fat or lean. The trunk was short, of medium-length or long. The colour of the body was usually black, while the front part was more or less white – in the form of a wide white stripe or belt around the body. The average body length was 160.5 cm, the average trunk length was 116.3 cm, the average shoulder height was 80.7 cm, the average sacral height was 85.3 cm, the average chest girth 140.2 cm, the average chest width 40.1 cm, and the average sacral width 35.8 cm.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacija informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo slik	VII
Kazalo preglednic	VIII
Kazalo prilog	IX
1 UVOD	10
2 PREGLED LITERATURE	2
2.1 ŽIVLJENSKO OKOLJE KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA	2
2.2 STANJE	3
2.3 OPIS PASME	3
2.4 RAZVOJ KRŠKOPOLJSKE PASME	4
2.4.1 Razvoj pasme do prve svetovne vojne	5
2.4.2 Razvoj pasme med vojnama	6
2.4.3 Razvoj pasme po drugi svetovni vojni	7
2.5 SPREMEMBE ZUNANJOSTI PRAŠIČEV KRŠKOPOLJSKE PASME	7
2.5.1 Obdobje med letom 1851 in 1899	8
2.5.2 Obdobje med letom 1956 in 1994	8
2.5.3 Leto 2007	9
2.6 DANAŠNJI OPIS PASME	11
2.7 OCENJEVANJE PRAŠIČEV PO ZUNANJOSTI IN NJEGOVE TELESNE MERE	11
2.7.1 Pomen ocene zunanosti prašiča	12
2.7.2 Potek ocenjevanja zunanosti	12
2.7.3 Morfološke lastnosti	13
3 MATERIAL IN METODE	15
3.1 MATERIAL	15
3.2 METODE	15

4	REZULTATI	18
4.1	OPIS ZUNANJOSTI	18
4.2	MORFOLOŠKE LASTNOSTI	21
5	SKLEPI	22
6	POVZETEK	23
7	VIRI	24
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Potek ocenjevanja (Malovrh, 2007: 93)	13
Slika 2: Telesne mere pri krškopoljskem prašiču (foto: P. Pirnovar)	17
Slika 3: Telesne mere pri krškopoljskem prašiču (foto: P. Pirnovar)	17
Slika 4: Porazdelitev subjektivnih ocen za velikost/obliko glave, nosnega profila in lege ušes	18
Slika 5: Porazdelitev subjektivnih ocen za noge, trup in obarvanost telesa	18
Slika 6: Krškopoljska svinja (foto: P. Pirnovar)	19
Slika 7: Krškopoljski merjasec (foto: P. Pirnovar)	20
Slika 8: Krškopoljski prašiči na sejmu v Gornji Radgoni, 2008 (foto: P. Pirnovar)	20

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Stanje krškopoljskega prašiča (Genska banka v živinoreji, 2012)	3
Preglednica 2: Spremembe zunanosti prašičev krškopoljske pasme	9
Preglednica 3: Šifrant opisnih lastnosti zunanosti	16
Preglednica 4: Telesne mere svinj krškopoljske pasme	21

KAZALO PRILOG

Priloga A: Obrazec za vpisovanje podatkov

1 UVOD

Krškopoljski ali črnopasasti prašič je naša edina avtohtona pasma ter sodi med ogrožene populacije. Razširjen je v kmečki reji na Dolenjskem. Je pozno zrel, dobro ploden ter skromen. Avtohtone pasme domačih živali so tiste, za katere je na osnovi zgodovinskih virov o pasmah dokazano, da so pasme po izvoru iz določenega območja (npr. Republika Slovenija), da je bilo to območje prvotno okolje za razvoj pasem in zanje obstaja rejska dokumentacija, iz katere je razvidno, da se za pasme vodi poreklo že najmanj pet generacij. Avtohtone pasme domačih živali so del biotske raznovrstnosti, so pa tudi naravna in kulturna dediščina.

Zootehniška karakterizacija pasme oziroma linije obsega opis zunanosti, morfoloških lastnosti, lastnosti obnašanja, namen reje in proizvodne lastnosti. Pri opisu zunanosti opišemo vsak posamezni telesni del. Opisovati začnemo pri glavi, nadaljujemo z vratom, trupom od glave proti repu in končamo z okončinami. Pri prašičih navedemo tudi posebnost, kot sta barva kože in ščetin. Ko opisujemo morfološke lastnosti, je to okvir živali. To ni opis živali, ampak ga je potrebno natančno izmeriti. Običajno se navede razmerje med dolžino, širino in globino trupa. Sem spadajo pa tudi druge telesne mere.

V nalogi želimo ugotoviti pasemske značilnosti in lastnosti zunanosti krškopoljskega prašiča. Pri lastnostih zunanosti bomo opazovali tako značilne zunanje znake kot morfološke lastnosti. Na kratko bomo povzeli razvoj pasme ter predstavili stanje krškopoljskega prašiča pri nas.

2 PREGLED LITERATURE

Slovenske avtohtone pasme domačih živali so kmetijam pomenile osnovo za preživetje (Bregar in sod., 1999). Pasma se spreminjale glede na življenjsko okolje ter rejo. Načrtno so jih zamenjevali z modernimi pasmami, domače prašiče pa so opuščali. S tem so slovenske avtohtone pasme domačih živali postale ogrožene. Ogroženim pasmam domačih živali zato pomagamo pred izumrtjem s preučevanjem populacij in z zbiranjem podatkov o pasemskih značilnostih, lastnostih zunanosti in prireji. Za izvajanje pasemskih značilnosti je bil za potrebe srednje in vzhodne Evrope (Glodek in Ochs, 1994, cit. po Bregar in sod., 1999) oblikovan vprašalnik v okviru FAO, ki vsebuje:

- splošne podatke (vrsta, pasma, geografsko nahajališče, namen reje, morfološke značilnosti),
- populacijske podatke (velikost populacije, njena struktura),
- rejske podatke (prireja, plodnost, konverzija krme, prilagodljivost) in
- druge podatke (analiza genskega materiala, opis programov ohranjanja, lastnosti zunanosti).

Podatke potrebujemo za ugotovitev stanja populacije, proučitev genetske strukture populacije, oddaljenosti od sorodnih populacij in presoje ogroženosti. Te analize so osnova za program rekonstrukcije ali ohranitve populacije.

2.1 ŽIVLJENSKO OKOLJE KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA

Domovina Krškopoljskega prašiča je Dolenjska, natančneje Brežice in Krško polje. Danes krškopoljskega prašiča redi veliko kmetij širom po Sloveniji. V kontroli je 57 kmetij, ki redijo okrog 150 plemenskih svinj (Genska banka v živinoreji, 2012). Rejo tega prašiča v najtežjih časih pa so ohranile naslednje kmetije: Ivanšek v Zasapu, Kranjc v Krški vasi, Lipičar v Kamencah in Ložar na Jelšah.

2.2 STANJE

Krškopoljski prašič je zelo ogrožena pasma. Preglednica 1 prikazuje stanje populacije po letu 2004. Leta 2004 je bilo samo 320 čistopasemskih živali te pasme (Genska banka v živinoreji, 2016). Do leta 2007 se je število živali postopno povečevalo za okoli 100 na leto. Leta 2008 se število čistopasemskih živali te pasme ni bistveno spremenilo. Skupno je bilo okoli 599 živali. Naslednje leto se je število populacije povečalo. Tako je bilo v letu 2009 število čistopasemskih živali te pasme 658. Leta 2010 se je število čistopasemskih plemenskih živali in vseh živali te pasme zopet povečalo. Leta 2011 pa se je število živali zopet zmanjšalo. Tako ocenjujemo, da je v populaciji okrog 700 živali. Zadnja štiri leta pa se je število živali povečevalo vsako leto za okoli 300 na leto. V populaciji je danes 1786 živali. Vendar je pasma še vedno ogrožena.

Preglednica 1: Stanje krškopoljskega prašiča (Genska banka v živinoreji, 2016)

Leto	Vse čistopasemske živali	Plemenske svinje	Plemenski merjasci
2004	320	58	13
2005	404	84	15
2006	529	112	19
2007	629	99	22
2008	599	111	18
2009	658	104	24
2010	987	149	31
2011	689	124	49
2012	821	130	53
2013	1124	171	53
2014	1443	231	43
2015	1786	297	62

2.3 OPIS PASME

Krškopoljski prašič je edina ohranjena avtohtona pasma prašičev v Sloveniji (Šalehar in sod., 2007). Nastala je na širšem dolenjskem področju, kjer je v omenjenem obsegu tudi ohranjena. Krškopoljski prašič je bil skromen, dobro izkorišča voluminozno krmo, odlikuje pa ga rastnost do velike telesne mase (Rohrman, 1899). Svinje so dobro plodne in imajo dobre materinske lastnosti. Ustrezno krmljene živali, namenjene za zakol, imajo dobro kakovost mesa. Pri krmljenju po volji imajo velik prirast podkožnega maščobnega tkiva. Mišičnina je intenzivnejše barve (Eiselt, 1971, cit. po Šalehar in sod., 2007) toplotno

obdelano meso je bolj mehko, sočno in aromatično v primerjavi z mesom sodobnih genotipov. Meso je posebej primerno za predelavo v suhomesnate izdelke.

Krškopoljski prašič je srednje velika pasma. V preteklosti je bil namen reje teh prašičev prireja maščobnega tkiva. Danes je namen reje mast in meso (Švajger in Bregar, 1991). Po naravi so zelo mirne živali (Kastelic, 2001). Obarvani so črno z značilnim neprekinjenim belim pasom čez pleča in sprednje noge. Glavo imajo srednje veliko s širokim čelom ter dolgim in povezanim vratom. Rilec je širok in srednje dolg, nosni profil je konkaven. Imajo viseča in srednje dolga ušesa. Pleča so močna in zaprta. Trup je širok in globok, vendar ne preglobok. Hrbet je dolg, širok in raven. Križ je širok, dolg, s primernim naklonom in dobro povezan s trupom. Stegna so široka, polna in globoka. Noge imajo močne, suhe in ravne. Bicliji so močni in srednje dolgi. Ščetine so močne, bleščeče, ravne in na obarvanih delih telesa temne.

2.4 RAZVOJ KRŠKOPOLJSKE PASME

Udomačitev prašičev je potekala postopoma (Šalehar, 1995), in sicer v procesu, ki je vključeval veliko majhnih sprememb obnašanja človeka do živali in obratno. Pri tem je bila zelo pomembna biologija vrste, ki jo je človek udomačeval. Za prašiče je značilno, da so zelo prilagodljive in inteligentne živali, hkrati pa se zelo hitro vznemirijo. Za prašiče raziskovalci dokazujejo, da je bilo centrov domestikacije več (Giuffura in sod., 2000; Larson in sod., 2005), poleg bližnjega vzhoda, vzhodne in jugovzhodne Azije ter Evrope tudi na otokih jugovzhodne Azije (Sumatra, Java, Borneo, Papua, ...).

Krškopoljski prašič ima veliko vlogo pri ohranjanju biotske raznovrstnosti (Kastelic, 2001). Biotska raznovrstnost domačih živali je del biotske raznovrstnosti živih organizmov (Šalehar in sod., 1999), ki se nanaša na vse vrste, pasme in linije domačih živali, ki jih redimo z namenom prireje hrane živalskega izvora in za potrebe kmetijstva. Človek je s selekcijo iskal genotipe z visoko produktivnostjo in z njimi nadomeščal manj produktivne tipe domačih živali. To je vodilo tudi k izgubi biotske raznovrstnosti v živinoreji. Povečevali so obseg reje sodobnih pasem, zato se je reja krškopoljskega prašiča močno zmanjšala in je bila rejsko povsem zanemarjena. Pasma so ponovno začeli ohranjati po letu 1990.

Ime krškopoljski prašič se nanaša na geografsko območje, kjer se je pasma razvijala in ohranila vse do danes (Šalehar, 1999). Izvira iz jugovzhodnega dela Dolenjske, natančneje iz Gorjancev na območju Brežic in Krškega polja.

V Evropi je na splošno znano o razvoju pasem prašičev (Sambraus, 1994, cit. po Šalehar, 2002), da so sedanje mesnate pasme prašičev nastale z oplemenjevanjem domačih (avtohtonih, domorodnih) pasem prašičev s pasmo veliki beli prašič (*Large white*).

2.4.1 Razvoj pasme do prve svetovne vojne

V 19. stoletju so prevladovali dolgi, klapouhi, večji del črni ali pa pasasti prašiči, nekateri pa tudi kratki s pokončnimi ušesi. Po drugi svetovni vojni je pasma začela izgubljati na pomenu, zaradi povečanega povpraševanja po nemastnem svinjskem mesu. V zadnjih desetih letih pa je zaradi ohranjanja biotske raznovrstnosti pridobila na pomenu. Na razvoj pasme so vplivali okoljski dejavniki, način uhlevitve in reje (Zalokar, 1854). Na populacijo krškopoljskega prašiča so vplivale tudi druge prisotne populacije prašičev na tem območju. Rejci in prekupčevalci so uvažali hrvaške in ogrske bele, bošnjaške, srbske, turške in angleške prašiče (Zalokar, 1854).

Krškopoljski prašič izvira iz skupnega prednika domačih prašičev. Prednik domačih prašičev pa je bil sredozemski divji prašič (*Sus scrofa*) (Šalehar in sod., 1999). Sredozemski divji prašič je križanec med Azijskim (*Sus scrofa vittatus*) in Evropskim (*Sus scrofa scrofa*) divjim prašičem. Krškopoljci so bili počasne rasti in slabo plodni, dobri pa so bili za pitanje na mast (Eiselt in Ferčej, 1952). Pred prvo svetovno vojno jih je zaradi izboljšanja pasme močno izpodrinil jorkšir, zato so bili tudi črnopasasti prašiči pod močnim vplivom križanja z angleško pasmo prašičev beli jorkšir in so po njih prevzeli proizvodne lastnosti, ostala pa jim je še barva kože in bili so bolj zamaščeni. Rejni okoliš krškopoljskega prašiča je bil majhen in brez prave plemenske vzreje, zato je v njem prevlada bela pasma.

Zgodovina krškopoljskega prašiča sega v 19. stoletje (Švajger in Bregar, 1991), dolgo je prevladoval temnejši prašič, ki so ga postopno križali s svetlejšimi pasmami. Njegova zunanost pa je v tem okolju nastala spontano.

Prvi obširnejši opis krškopoljskega prašiča je iz konca prejšnjega stoletja (Rohrman, 1899). Močno je bil razširjen na spodnji Dolenjski na področju Krškega polja (Šalehar, 2002). Imenovali so se prekasti ali pasasti prašiči. Zadnji konec telesa so imeli črne barve, prednji pa bel. Glava je bila srednje dolga in ravna z velikimi visečimi ušesi. Bili so slabo plodni in počasne rasti. Odrasle živali so pridobile na masi kar 250-300 kg. To domačo pasmo prašičev pa so oplemenjevali z jorkširskimi prašiči.

Do prve svetovne vojne je bil na vsem ozemlju Slovenije prvotno razširjen črnopasasti prašič (Šalehar, 2002), ostanek teh prašičev je današnja krškopoljska pasma. Prvotni črnopasasti prašiči so bili slabo mesnati in bolj zamaščeni. Glede na zahteve trga, ki pa je zahteval več mesnih izdelkov, so začeli v Slovenijo uvažati bele prašiče, ki so bolj mesnati, to je bila pasma angleški jorkšir.

2.4.2 Razvoj pasme med vojnama

Med prvo in drugo svetovno vojno so oplemenjevali dolenjske prašiče z nemškimi hešovskimi prašiči (Malasek, 1926, cit. po Šalehar, 2002). Nemški hešovski prašiči so bili križanci med nemškimi pasmami in pasmo jorkšir. Križanci so bili bolj prilagojeni na naše razmere. Tako so se imenovali izboljšani domači prašiči. Okoli leta 1926 (Sustič, 1926, cit. po Šalehar, 2002) je bil odkrit gorenjski črnolesasti prašič, ki so ga izsledili na nekaterih kmetijah v radovljiškem in kamniškem okraju. Nastal je s križanjem navadne podeželjske pasme z jorkširci in deloma s hešovskimi prašiči. Te križance so poimenovali gorenjski podeželjski tip, ki je malo pozneje dobil ime črnopasasti prašič.

Še naprej pa so uvažali angleške pasme (Dular, 1895). Cilj je bil ta, da bi oplemenitili navadnega domačega avtohtonega prašiča. Prašičereja je bila močno razširjena na spodnji Dolenjski (Rohrman, 1899), še posebej na področju Krškega polja. Redili so prekaste ali pasaste prašiče. Prašiči so imeli zadnji del črn prednji pa bel oz. v obliki širšega belega pasu okoli pleč. Glava je bila dolga, ravna z velikimi visečimi ušesi. Bil je srednje ploden, hitro rastoč. To pasmo pa so nadaljne oplemenjevali z jorkširskimi prašiči (Eiselt in Ferjan, 1972, cit. po Kastelic, 2001).

Na razvoj krškopoljskega prašiča sta vplivali še dve pasmi (Eiselt in Ferjan, 1972, cit. po Kastelic, 2001). To sta bila berkšir in cornwall. Omenjeni pasmi sta vplivali predvsem na zunanost naše avtohtone pasme. Z berkšikom so ga povezovali zaradi ukrivljenega nosnega profila, barvnih znakov in podobnega tipa, s cornwalloom pa zaradi večjega okvirja, dolgih ušes, barve, dobrega izkoriščanja voluminozne krme, dobre plodnosti. Obstoj krškopoljske pasme je bil pred drugo svetovno vojno vprašljiv.

2.4.3 Razvoj pasme po drugi svetovni vojni

Krškopoljski prašič je bil skromen glede reje in prehrane (Linzner, 1956, cit. po Kastelic, 2001), beli prašič ne, zato je bilo veliko povpraševanje po skromnem prašiču. Zaradi nenačrtovane vzreje teh prašičev so se lastnosti krškopoljskih prašičev slabšale, povečal se je delež slabotnih in mrtvorojenih pujskov ter število ozkih prašičev z nezadostno omišičenostjo in spušenim križem.

Da bi ohranili našo avtohtono pasmo, so na kmetijski šoli Grm pri Novem mestu začeli z načrtno rejo pasemskih plemenskih merjascev s pomočjo uvoženih prašičev (Ferjan, 1969). Krškopoljskega prašiča so križali z uvoženimi prašiči. Pasma so osvežili prvič leta 1957 z angleško pasmo wessex saddleback, drugič leta 1964 in 1970 z nemškim sattelschweinom. S tem so dosegli samo zmanjšanje števila mrtvorojenih pujskov, prašič je imel globji in obsežnejši trup, širši rilec, širše in bolj globoko stegno, raven križ, niso pa dosegli zelenega učinka, da bi povečali število krškopoljskih prašičev. Po drugi svetovni vojni je bila v Sloveniji najbolj razširjena pasma beli jorkšir (Eiselt in Ferčej, 1952). Krškopoljski prašič se je tudi ohranil na področju Dolenjske in Gorenjske.

2.5 SPREMEMBE ZUNANJOSTI PRAŠIČEV KRŠKOPOLJSKE PASME

Različni genetski in negenetski dejavniki so vplivali na oblikovanje pasme (Kastelic in Košak, 2009). Pasma krškopoljski prašič se je spreminjala pod vplivom oplemenjevanja, križanja in odbire.

2.5.1 Obdobje med letom 1851 in 1899

Barva krškopoljskih prašičev je bila leta 1851 črna ali prekasta (preglednica 2). Večina prašičev je imela viseča ušesa, nekateri pa tudi pokončna. Trup je bil dolg (Zalokar, 1854).

Od leta 1851 do leta 1899 so se malo spremenili (preglednica 2). Po telesu je bilo več vzorcev obarvanosti. Lahko so bili črni in po sredini telesa imeli bel pas, imeli so lahko zadnji del telesa črn in prednji del bel, bili so lahko tudi lisasti po prsih vratu in glavi ter sprednjih nogah. Ušesa so bila velika in viseča, malo poraščena, a skoraj gola. Glava je bila srednje dolga in bolj ozka z ravnim čelom in rilcem. Vrat so imeli kratek in močan. Trup je bil dolg, srednje širok in raven. Hrbet in ledje nekoliko kriva, zadnji konec višji od prednjega. Križ so imeli dolg in podrt, zadaj oblikovan kakor podolgovata buča. Noge so bile srednje visoke in drobne, krača in pleča pa močno razvita. Imeli so fine ščetine (Rohrman, 1899).

2.5.2 Obdobje med letom 1956 in 1994

Krškopoljski prašiči so bili leta 1956 obarvani črno s prednjim belim delom (preglednica 2). Imeli so dolga in viseča ušesa. Glavo so imeli srednje dolgo z upognjenim rilcem. Vrat in noge so bile močne. Trup je bil srednje globok, malo stisnjen, zadnji del malo višji od prednjega, pobit križ. Po telesu so imeli močne in gladke ščetine (Varl, 1956).

Leta 1970 je bila barva krškopoljskih prašičev že bolj podobna današnjim (preglednica 2). Bili so črni z belim pasom čez pleča in sprednje noge, pas je bil širši ali pa ožji. Ušesa so imeli srednje velika in viseča. Glava je bila srednje velika s širokim čelom, sedlasta s širokim in srednje dolgim rilcem. Vrat je bil srednje dolg in močan. Trup so imeli malo manjši oz. srednje dolg, globok, obsežen, močna pleča, šunke dolge široke in globoke. Noge so bile suhe, močno kitaste, stoja pravilna in močna. Ščetine so bile goste, močne in bleščeče (Kmetijski inštitut Slovenije, 1970, cit. po Kastelic in sod., 2008).

Leta 1991 so bili prašiči bolj ali manj pravilno opasani z različno širokim belim pasom (preglednica 2). Ušesa so bila viseča in različno dolga. Krajša in bolj široka glava s konkavnim nosnim profilom. Trup je postal daljši in bolj globok ter z ravno ali rahlo

ukrivljeno hrbtno linijo. Noge so bile visoke in močne. Bili pa so redkejši poraščeni (Švajger in Bregar, 1991).

Po letu 1994 so se pojavljali tudi poleg pravilno opasanih prašičev tudi pikasti in s sprednjim delom v celoti belim zadnji črno obarvanim (preglednica 2). Ušesa so bila viseča, polviseča, dolga ali kratka. Imeli so konkavni nosni profil. Trup je bil dolg, srednje dolg ali kratek. Noge so bile tanke in fine ali debele in gobe (Šalehar, 1994).

2.5.3 Leto 2007

To leto zaznamuje današnji izgled zunanosti prašičev (preglednica 2). Imajo značilno opasanost, širok bel pas čez pleča ali sprednji del lisast. Glava je kratka in široka, ali srednje dolga in ozka z visečimi ali polvisečimi ušesi, ter konkavnim ali ravnim nosnim profilom. Trup imajo srednje dolg, dolg ali kratek. Noge so tanke in fine ali debele in grobe. Ščetine so močne, bleščeče, ravne in na obarvanih delih telesa temne (Malovrh in sod., 2007).

Preglednica 2: Spremembe zunanosti prašičev krškopoljske pasme

LETO	1851 ¹	1899 ²	1956 ³	1970 ⁴	1991 ⁵	1994 ⁶	2007 ⁷
BARVA	Črna ali prekasta	Sredi telesa bel pas, drugod črni; zadnji del telesa črn, prednji bolj ali manj bel	Belo črna; navadno prednji del bolj ali manj bel	Barva ščetin črna in bela, širši ali ožji bel pas čez pleča in sprednje noge	Bolj ali manj pravilna opasanost; različno širok bel pas	Pasasta; sprednji del telesa bel; celo telo črno; pikasti	Značilna opasanost; širok bel pas, sprednji del lisast
UŠESA	Viseča, nekateri s pokončnimi ušesi	Velika, viseča ušesa, malo poraščena, pogosto skoraj gola	Viseča, enako dolga kot rilec ali daljša	Srednje velika, viseča	Viseča, različno dolga	Viseča, polviseča; dolga segajoča prek rilca; kratka	Viseča, polviseča
GLAVA	/	Srednje dolga in ozka, čelo ravno, rilec raven, močno razvit	Srednje dolg rilec, upognjen	Srednje velika, ne premastna, široko čelo, linija glave nekoliko sedlasta, širok, sr. dolg rilec	Krajša, široka, konkavni nosni profil	Konkavni nosni profil	Kratka in široka; srednja; dolga ter ozka; nosni profil konkaven; raven

"se nadaljuje"

"nadaljevanje"

LETO	1851 ¹	1899 ²	1956 ³	1970 ⁴	1991 ⁵	1994 ⁶	2007 ⁷
VRAT	/	Kratek in močan	Močan	Srednje dolg, močan	/	/	/
TRUP	Dolg	Dolg, srednje širok in dokaj raven; hrbet in ledje nekoliko kriva; zadnji konec nekoliko višji kakor sprednji; križ dolg, podrt in zadaj oblikovan kakor podolgovata buča	Srednje globok, malo stisnjen, zadnji del malo višji od prednjega, križ pobit	Srednji, dolžina srednja, globok in obsežen; pleča močna, zaprta; šunke dolge, široke in globoke	Daljši in globok z ravno ali rahlo ukrivljeno hrbtno linijo	Srednje dolg	Srednje dolg
NOGE	/	Srednje visoke, prej drobne kakor debele; krača in pleče močno razvita	Srednje visoke, močne	Suhe, močno kitaste; stoja pravilna in močna	Dokaj visoke in močne	Tanke in fine; debele in grobe	Tanke in fine; debele in grobe
ŠČETINE	/	Fine	Močne in gladke, iste barve kot koža	Goste, močne in bleščeče; črne in bele	Redkejša poraščenost	/	Močne, bleščeče, ravne, na obarvanih delih telesa temne
KOŽA	/	Tanka, redko poraščena, vidi se skozi ščetine	Debela in močna	/	/	/	/

¹ Vojaški popis ... 1851, cit. po Zalokar, 1854; ² Rohrman, 1899; ³ Varl, 1956;

⁴ Kmetijski inštitut Slovenije 1970, cit. po Kastelic in sod., 2008; ⁵ Švajger in Bregar, 1991;

⁶ Šalehar, 1994; ⁷ Malovrh in sod., 2007

2.6 DANAŠNJI OPIS PASME

Različni genetski in okoljski dejavniki, kot so oplemenjevanje, križanje in odbira so močno vplivali na oblikovanje in današnji izgled krškopoljskega prašiča (Kastelic in sod., 2008). Od leta 1899 se je spremenil v obliki glave, vratu, trupa in kože. Obarvanost trupa in ušesa so ostala podobna od leta 1899 pa do danes. Glava je kratka ter široka s konkavnim nosnim profilom (Kastelic in Košak, 2009). Imajo srednje dolg trup z debelo in močno kožo. Poraščeni pa so z gostimi, močnimi in bleščečimi ščetinami. Ušesa so viseča ali pa polviseča. Obarvani so črno z belo liso čez pleča. Krškopoljski ali črnopasasti prašič je edina ohranjena slovenska avtohtona pasma prašičev, ki izvira iz jugovzhodnega dela Dolenjske (Šalehar, 2008). Pasma je glede na rejo ekstenzivna. Krškopoljski prašič slovi po izredno kakovostnih mesninah, saj so izdelki iz krškopoljskega prašiča bolj mehki, sočni in aromatični. Izredno je primeren za predelavo v suhomesnate izdelke. Slanina krškopoljskega prašiča vsebuje bistveno večji delež nenasičenih maščobnih kislin v primerjavi s slanino sodobnih pasem prašičev. Šunka ima boljši videz, intenzivnost barve, marmoriranost in aromo.

Za krškopoljskega prašiča je značilno tudi, da je skromen glede pogojev reje (Šalehar, 2008). Tako se je prilagodil kmečkemu okolju in navadam rejcev. Zanj je značilna tudi dobra plodnost, ima povprečno kar 10 živorojenih pujskov in dobre materinske lastnosti. Prašiči krškopoljske pasme dobro izkoriščajo voluminozno krmo, zato imajo ugodno razmerje meso/slanina in rastnost do velikih telesnih mas.

2.7 OCENJEVANJE PRAŠIČEV PO ZUNANJOSTI IN NJEGOVE TELESNE MERE

Ocenjevanje zunanosti je potrebno (Eiselt in Ferčej, 1952), ker so pri ocenjevanju redko na razpolago zanesljivi podatki o rodu in proizvodnosti prednikov. Če nimamo o živalih nobenih drugih podatkov, moramo samo po telesnih oblikah presoditi zdravje in konstitucijo živali, torej o osnovnih lastnostih za vsako uspešno rejo.

Konstitucija ali telesna zgradba pomeni življenjsko silo, odpornost živali proti neugodnim vplivom podnebja, krmljenja in oskrbovanja (Eiselt in Ferčej, 1952). Ocenjevanje te

lastnosti je osnovnega pomena. Reja bo uspešna samo tedaj, če bomo redili zdrave živali s krepko telesno zgradbo. Živali krepke telesne zgradbe imajo pravilne telesne oblike. Vsi deli telesa so sorazmerno razviti, da je telo v celoti skladno. To je pogoj za skladno delovanje vseh notranjih organov, za zdravje in uspešno proizvodnost živali. Slaba telesna zgradba pomeni, da je kakšen organ ali skupina organov močnejše ali slabše razvita od ostalih. Slabše razviti organi pri naporu telesa hitreje odpovedo. Take živali imajo manjšo sposobnost za prirejo ter krajšo življenjsko dobo. Za plemo tudi niso primerne živali, pri katerih so premočno razvite kosti in vezivna tkiva, zato ker take živali slabše izkoriščajo krmo ter so slabše klavnosti. Za slabo telesno zgradbo ocenimo tudi živali, ki imajo nežno telo, so manjše rasti, imajo slabo okostje, premalo razvito mišičevje ter pretanko kožo z redkimi ščetinami. Telesna zgradba se podeduje. Izboljšamo jo z rejo na paši, več gibanja na prostem tudi ob hladnem vremenu, s pravilnim krmljenjem. Za trajno in uspešno rejo moramo izločiti vse živali s slabo konstitucijo telesa.

Živali ocenjujemo tudi po njenem temperamentu (Eiselt in Ferčej, 1952). Zaželene so mirne živali, take se bolje redijo in dobro vzgajajo pujske. Preveč nemirne živali, posebno agresivne svinje, ki grizejo, izločimo iz reje, ker jih je težko oskrbovati. Izločimo tudi agresivne merjasce, ker se temperament podeduje.

Za konec je potrebno oceniti še velikost živali (Eiselt in Ferčej, 1952). Za rejo na meso so najbolj primerni srednje veliki prašiči. Prašiči majhnega tipa se hitreje zamastijo.

2.7.1 Pomen ocene zunanosti prašiča

Ocena zunanosti je bila včasih edino merilo odbire (Šalehar in Kovač, 1995). To je bilo približno do leta 1970. Po tem letu se je bolj uveljavilo testiranje prašičev, zato so pri selekciji začeli upoštevati tudi napovedi plemenske vrednosti. Ocena zunanosti je dobila drugačno vlogo in ostaja sestavni del selekcije prašičev.

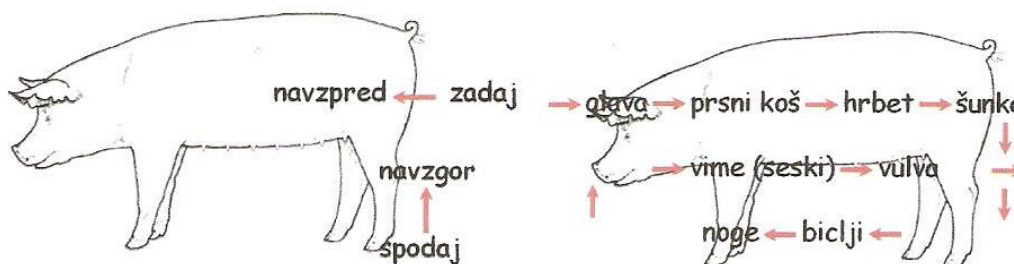
2.7.2 Potek ocenjevanja zunanosti

Za ocenjevanje zunanosti izberemo ustrezen prostor. Prostor mora biti osvetljen, imeti mora trdna tla in biti dovolj velik, kjer je mogoče oceniti tudi noge, stojo in hojo živali

(Šalehar, 1993). Prašiče začnemo ocenjevati, ko so v spolni zrelosti. Najlažje se ocenjuje živali, če so same v prostoru. Pri ocenjevanju zunanosti sodeluje več ocenjevalcev, tako je ocena najboljši kazalnik uporabnosti ocenjevalnega sistema zunanosti.

Pred oceno zunanosti ugotovimo še identiteto živali in plemensko vrednost (Malovrh in Kovač, 2007). Živali z dobro oceno plemenske vrednosti ocenimo manj strogo po eksterieru. (Šalehar, 1993). Izločimo tiste, ki imajo absolutne zunanje napake (Šalehar in Kovač, 1995). Te napake pa so lahko slabe in gobaste okončine (slabe vezi, močno odprti parklji, neenaki parklji); napake v stoji spredaj (x-stoja, upognjena, o-stoja, zvita) in zadaj (x-stoja, srtma, sabljasta, zvita); in napake v hoji (šepava, pasje sedenje, nesposobnost hoje, zavrta, postrani, plavajoča, mišična tresavost).

Ker je prašič manjši od človeka, je dobro, da ga ocenjujemo nekje kjer bo prašič višje od nas ali pa moramo mi čepeti (Malovrh in Kovač, 2007). Ocenjevati začnemo od tal navzgor in od zadaj naprej ali pa v smeri glava, prsni koš, hrbet, šunke, biclji, noge, vime ter končamo z vulvo (slika1).

Slika 1: Potek ocenjevanja (Malovrh, 2007: 93)

2.7.3 Morfološke lastnosti

Morfološka lastnost je opis okvirja živali. Opisuje razmerje med dolžino, širino in globino telesa, ter druge telesne mere (Kovač in sod., 2006). Poleg opisa je potrebna še natančna izmera okvirja živali. Pri zapisovanju meritev v zapisnik merjenj je potrebno navesti tudi starost živali.

Okvirne vrednosti za svinje krškopoljske pasme so (Malovrh in Kovač, 2007):

- dolžina telesa: 155 – 175 cm,
- dolžina trupa: 110 – 125 cm,
- višina grebena: 80 – 85 cm,
- višina križa: 85 – 90 cm,
- obseg prsi: 140 – 155 cm,
- širina prsi: 40 – 45 cm,
- širina križa: 35 – 40 cm.

Pri merjenju uporabljamo ustrezne merilne naprave, kot so lytinova palica in merilni trak. Z lytinovo palico merimo dolžino telesa od rilca do konca sedničnih grč, dolžino trupa od sprednjega roba plečnice do konca sedničnih grč, višino grebena, višino križa, širino prsi ter širino križa. Z merilnim trakom merimo obseg prsi.

3 MATERIAL IN METODE

3.1 MATERIAL

Leta 2006 smo obiskali kmetije, kjer redijo krškopoljskega prašiča: Kmetija Ivanšek v Zasapu, kmetija Kranjc v Krški vasi, kmetija Lipičar v Kamenicah in kmetija Ložar na Jelšah. Na teh kmetijah smo ocenili zunanost in izmerili telesne mere svinj. Merjascev nismo merili, ker so bili še premladi, starejši pa so nevarni. Izmerili in ocenili smo telesne dele na 29 svinjah.

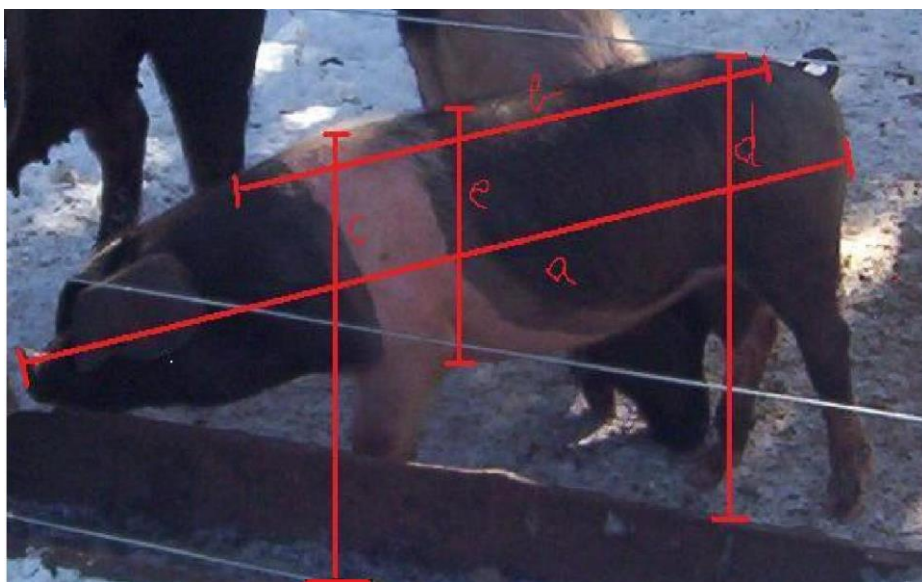
3.2 METODE

Ocenjevali smo zunanje lastnosti krškopoljskih prašičev. Pri ocenjevanju sem sodelovala kot pomočnik, glavni ocenjevalec pa je bila doc. dr. Špela Malovrh. Sodeloval pa je še Andrej Kastelic in lastniki kmetij. Ocenili smo glavo, nosni profil, lego ušes, noge, dolžino trupa in barvo telesa. Uporabili smo obrazec za vpisovanje podatkov (priloga), na katerem smo zabeležili ocene posameznih delov telesa. Pri opisovanju smo se poslužili šifranta, predstavljenega v preglednici 3. Glavo smo ocenili s tremi ocenami. Po standardu pričakujemo kratko (1), ali srednje dolgo (2), manj pogosta pa naj bi bila dolga in ozka (3). Pri rilcu smo predvideli dva nosna profila in sicer konkavnega (1) in ravnega (2). Pri krškopoljskem prašiču smo pričakovali viseča ušesa (1), manjše števijo svinj je imelo polviseča (2). Za pokončna ušesa (3) pa nismo zabeležili nobene svinje, ker ta lega ušes ni značilna za krškopoljskega prašiča. Noge smo predvideli kot debele in grobe (1), ter tanke in fine (2). S tremi ocenami smo ocenili tudi dolžino trupa. Opisali smo ga kot kratkega (1), srednje dolgega (2) in dolgega (3). Pri barvi telesa pa smo po standardu pričakovali značilno opasanost (1), ki jo je imela večina svinj. Pogosta je tudi obarvanost z zelo širokim belim pasom (2). Zelo redke pa so obarvanosti kot so, celo telo temno (3), sprednji del telesa bel (4) in lisast (5).

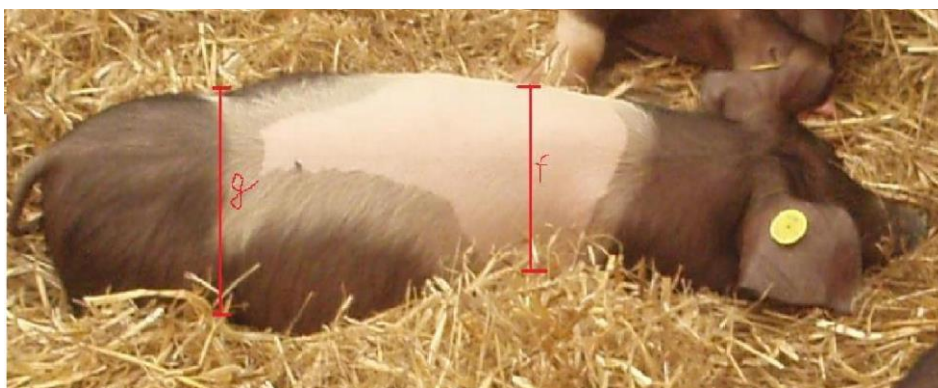
Preglednica 3: Šifrant opisnih lastnosti zunanosti

Deli telesa in obarvanost	Ocena				
	1	2	3	4	5
Glava	kratka	srednje dolga	dolga, ozka	/	/
Nosni profil	konkaven	raven	/	/	/
Ušesa	viseča	polviseča	pokončna	/	/
Noge	debele	grobe	tanke, fine	/	/
Trup	kratek	sr. dolg	dolg	/	/
Barva	značilna opasanost	širok bel pas	celo telo temno	bel sprednji del telesa	lisast

Ko smo ocenili zunanje lastnosti, je bilo potrebno še izmeriti telesne dele. Za merjenje izberemo prostor, kjer so tla ravna in trdna. Žival mora biti sproščena in enakomerno mora stati z vsemi štirimi nogami, če pogledamo s strani so sprednje in zadnje noge vzporedno. Vedno merimo z leve strani. Izmerili smo naslednje telesne mere: dolžino telesa, dolžino trupa, višino grebena, višino križa, obseg prsi, širino prsi in širino križa. Vse telesne mere smo izmerili z lytinovo palico, razen obsega prsi, pri čemer smo uporabili merilni trak. Dolžina telesa predstavlja razdaljo od rilca do konca sednih kosti (slika 2). Dolžino trupa merimo razdaljo od ramenskega sklepa do konca sednih kosti (slika 2). Višina grebena izmerimo pri najvišji točki grebena (slika 2). Višina križa je višina od tal pa do povezave med kolčnima grčama (slika 2). Obseg prsi predstavlja meritev obsega prsnega koša eno dlan za plečnico (slika 2). Širino prsi merimo kot razdaljo med sredinama ramenskega sklepa (slika 3). Širina križa pa je razdalja med sredinama sednih grč (slika 3). Na sliki 3 žival leži. V takem položaju je ne merimo in smo jo uporabili samo za prikazovanje meritev.

Slika 2: Telesne mere pri krškopoljskem prašiču: a – dolžina telesa, b – dolžina trupa, c – višina grebena, d – višina križa, e – obseg prsi (Foto: P. Pirnovar)

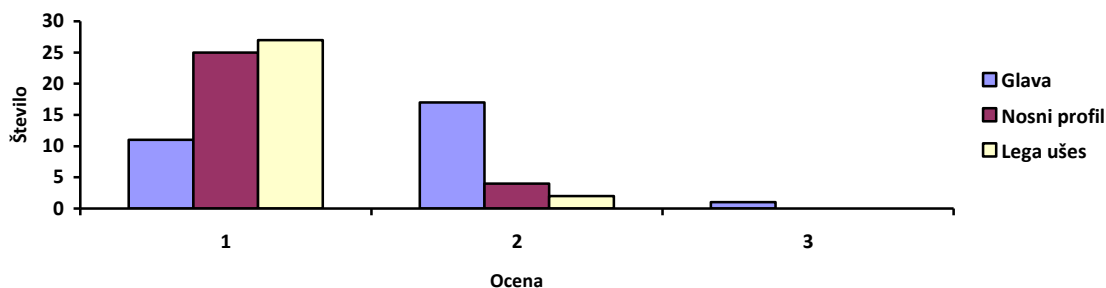

Slika 3: Telesne mere pri krškopoljskem prašiču: f – širina prsi, g – širina križa (Foto: P. Pirnovar)

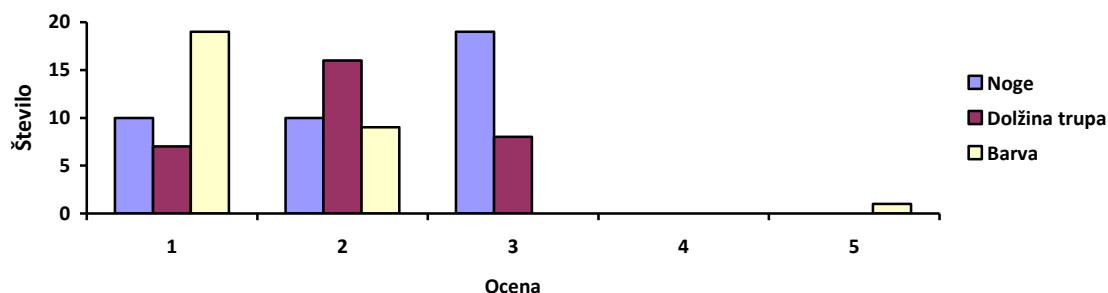
4 REZULTATI

4.1 OPIS ZUNANJOSTI

V raziskavo je bilo vključenih 29 svinj. Med njimi jih je največ, to je 17, imelo srednje dolgo glavo. Dobra tretjina svinj je imela kratko in široko glavo, le ena pa je imela dolgo in ozko (slika 4). Kar 25 svinj, to je večina, je imela nosni profil konkaven, raven nosni profil pa so imele samo 4 svinje (slika 4). Tako kot pri nosnem profilu smo pričakovali, da bo imela velika večina to je 27 svinj, viseča ušesa, ostali 2 pa sta imeli polviseča ušesa. Pokončnih ušes ni imela nobena svinja (slika 4). Deset svinj je imelo debele in grobe noge, 19 pa tanke in fine (slika 5). Kratek trup je imelo 7 svinj, srednje dolg 16 svinj in dolg trup je imelo 8 svinj (slika 5). Značilno opasanost je imelo 19 svinj, širok bel pas je imelo 9 svinj in ena svinja je bila pisana (slika 5).

Slika 4: Porazdelitev subjektivnih ocen za velikost/obliko glave, nosnega profila in lege ušes: 1 – kratka glava, konkaven nosni profil, viseča ušesa; 2 – srednje dolga glava, raven nosni profil, polviseča ušesa; 3 – dolga in ozka glava, pokončna ušesa

Slika 5: Porazdelitev subjektivnih ocen za noge, trup in obarvanost telesa: ocena: 1 – debele noge, kratek trup, značilna opasanost; 2 – grobe noge, srednje dolg trup, širok bel pas; 3 – tanke in fine noge, dolg trup, temno celo telo; 4 – bel sprednji del telesa, 5 – telo lisasto

Slika 6 nam prikazuje krškopoljsko svinjo z nepravilno opasanostjo. Značilni beli pas je pri tej živali samo nakazan. Ima zelo ozek bel pas čez pleča, ki je skoraj neopazen. Sprednje noge so v celoti bele, zadnje pa samo po bicljih. Glava je kratka in široka. Nosni profil se ne vidi dobro. Ušesa so viseča. Noge so tanke in fine. Dolžina trupa je srednja. Kot je razvidno iz slike, je bilo bivanje prašičev na prostem.

Slika 7 nam prikazuje krškopoljskega merjasca. Barva telesa je pravilno razporejena. Belo obarvan vzorec je v primerni širini čez plečja in sprednje noge. Glava je dolga in ozka. Nosni profil je raven. Ušesa so viseča. Noge so debele in grobe. Trup je srednje dolg. Tudi ta merjasec je bival na prostem v izpustu.

Na sliki 8 pa so pujski, ki so bili razstavljeni in predstavljeni na sejmu. Vidi se raznolikost v obarvanosti in opasanosti obstoječe populacije, ki je v rekonstrukciji. Srednji ima najširši bel pas okoli pleč. Stoječ pujsek pri svinji – materi v ozadju ima v skupini najožji pas. Ostali so opasani pravilno. Bili pa so v stanju, ko so počivali, zato jih iz slike ni možno bolje opisati.

Slika 6: Krškopoljska svinja (Foto: P. Pirnovar)

Slika 7: Krškopoljski merjasec (Foto: P. Pirnovar)

Slika 8: Krškopoljski prašiči na sejmu v Gornji Radgoni, 2008 (Foto: P. Pirnovar)

4.2 MORFOLOŠKE LASTNOSTI

Starost svinj je bila v povprečju 3 leta. Dolžina telesa oz. dolžina od rilca do sednih kosti je merila v povprečju 160,5 cm, sam trup je meril 116,3 cm. V grebenu so bile visoke 80,7 cm, v križu pa 85,3 cm. Obseg prsi je meril v povprečju 140,2 cm. Svinje so bile širše v prsih (40,1 cm) kot v križu (38,5 cm).

Izmerjene lastnosti smo v preglednici 4 prikazali tudi s standardnim odklonom in koeficientom variabilnosti. Standardni odklon je statistični kazalec, največkrat uporabljen za merjenje razpršenosti. Z njim izmerimo, kako razpršene so izmerjene vrednosti. Med izmerjenimi lastnostmi sta bili najbolj variabilni širina križa in širina prsi, sam obseg prsi je bil v primerjavi s širino križa in prsi manj variabilen.

Preglednica 4: Telesne mere svinj krškopoljske pasme

LASTNOST	POVPREČJE	SD	KV%	NAJMANJŠA IZMERJENA VREDNOST	NAJVEČJA IZMERJENA VREDNOST
Dolžina telesa (cm)	160,5	12,2	7,6	155,8	165,3
Dolžina trupa (cm)	116,3	9,4	8,1	112,7	120,0
Višina grebena (cm)	80,7	7,1	8,8	78,0	83,5
Višina križa (cm)	85,3	6,6	7,7	82,7	87,8
Obseg prsi (cm)	140,2	13,8	9,8	134,8	145,5
Širina prsi (cm)	40,1	6,0	14,8	37,8	42,5
Širina križa (cm)	35,8	6,9	19,4	33,1	38,4

5 SKLEPI

V raziskavi, ki smo jo opravili, smo merili lastnosti zunanosti pri krškopoljskem prašiču ter ocenili morfološke lastnosti. Na osnovi prikazanih rezultatov lahko zaključimo:

1. Telesne mere:

- dolžina telesa je v povprečju znašala 160,5 cm,
- dolžina trupa je v povprečju znašala 116,3 cm,
- višina grebena je v povprečju bila 80,7 cm,
- višina križa je v povprečju bila 85,3 cm,
- obseg prsi je v povprečju meril 140,2 cm,
- širina prsi je v povprečju merila 40,1 cm,
- širina križa je v povprečju merila 35,6 cm in

2. Ocena zunanosti, ki jo je imela večina svinj:

- srednje dolga glava,
- konkaven nosni profil,
- viseča ušesa,
- tanke in fine noge,
- srednje dolg trup in
- značilna opasanost.

6 POVZETEK

Namen diplomske naloge je bil preučiti in analizirati telesne lastnosti krškopoljskega prašiča, avtohtone pasme prašiča v Sloveniji. V nalogi smo ocenjevali lastnosti zunanosti krškopoljskih prašičev na območju Krškega. Podatke smo pridobili z merjenjem in ocenjevanjem 29 svinj pasme krškopoljski prašič. Iz nadaljne analize smo izločili meritve merjascev, ker so bili še premladi, starejši pa so nevarni. Meritve in opise živali smo opravili v letu 2006 pri štirih rejcih, to pa so Ivanšek v Zasapu, Kranjc v Krški vasi, Lipičar v Kamenicah in Ložar na Jelšah.

Vsaki živali smo izmerili dolžino telesa, dolžino trupa, višino grebena, višino križa, obseg prsi, širino prsi in širino križa. Poleg tega smo opisovali še obliko glave, nosni profil, lego ušes, velikost nog in trupa ter obarvanost telesa.

Rezultati so pokazali, da je imelo srednje dolgo glavo 17 svinj, kratko in široko glavo je imelo 11 svinj, ena svinja pa je imela dolgo in ozko. Konkaven nosni profil je imelo 25 svinj, ostale 4 svinje so imeleraven nosni profil. Svinj z visečimi ušesi je bilo 27, ostali 2 pa sta imeli polviseča ušesa. Deset svinj je imelo debele in grobe noge, 19 pa tanke in fine. Kratek trup je imelo 7 svinj, srednje dolg 16 svinj in dolg trup je imelo 8 svinj. Večina svinj je bila značilno opasana, širok bel pas je imelo 9 svinj, ena je bila pisana.

Izmerjene telesne mere so bile naslednje: dolžina telesa 160,5 cm, dolžina trupa 116,3 cm, višina grebena 80,7 cm, višina križa 85,3 cm, obseg prsi 140,2 cm, širina prsi 40,1 cm in širina križa 35,8 cm.

7 VIRI

Bregar D., Šalehar A., Kompan D., Holcman A. 1999. Avtohtone slovenske pasme domačih živali – osnovni pregled. *Sodobno kmetijstvo*, 32, 6: 293-296

Dular F. 1895. *Umna živinoreja: slovenskim gospodarjem v pouk. II. knjiga*. Celovec, Družba sv. Mohorja: 205 str.

Eiselt E., Ferčej J. 1952. *Prašičereja*. Ljubljana, Založba Kmečka knjiga: 133 str.

Ferjan J. 1969. Rodovitnost plemenskih svinj v rejskih središčih Slovenije v letu 1968. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: 28 str.

Giuffra E., Kijas J.M., Amarger V., Carlborg O., Jeon J.T., Andersson L. 2000. The origin of the domestic pig: independent domestication and subsequent introgression. *Genetics*, 154, 4: 1785-1791

Genska banka v živinoreji. *Pasme*. 2016. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Odd. za zootehniko. <http://www.genska-banka.si/pasme/> (26. sep. 2016)

Kastelic A. 2001. Telesna sestava prašičev krškopoljske pasme. Diplomsko delo. Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 55 str.

Kastelic A., Šalehar A., Malovrh Š. 2008. Prispevek o razvoju pasme krškopoljski prašič. *Reja prašičev*, 2: 16-20

Kastelic A., Košak D. Umestitev krškopoljskega prašiča kot slovenske posebnosti v prireji. 2009, Zavod za turizem Novo mesto.
http://www.koline-dbk.si/userfiles/File/umestitev_KPP.pdf (25. jan. 2011)

Kovač M., Holcman A., Malovrh Š. 2006. Zootehniška karakterizacija pasem in linij. V: Stanje živalskih genskih virov v slovenskem kmetijstvu v letu 2005. Strokovni posvet, Domžale, 31. maj, 2006. Domžale, Biotehniška fakulteta, Odd. za zootehniko, Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo: 89-94

Larson G., Dobney K., Albarella U., Fang M., Matisoo-Smith E., Robins J., Lowden S., Finlayson H., Brand T., Willerslev E., Rowley-Conwy P., Andersson L., Cooper A. 2005. Worldwide phylogeography of wild boar reveals multiple centers of pig domestication. *Science*, 307: 1618-1621

Malovrh Š., Kovač M. 2007. Ocenjevanje zunanosti prašičev. V: Selekcija prašičev na kmetijah. Malovrh Š., Kovač M. (ur.). Domžale, Biotehniška fakulteta, Odd. za zootehniko: 91-104

http://agri.bfro.uni-lj.si/pub/revija/snk/SNK_9.pdf (20. dec. 2009)

Malovrh Š., Kastelic A., Kovač M. 2007. Pasemski standard za krškopoljskega prašiča (Zootehniška karakterizacija pasme). V: Ohranjanje biotske raznovrstnosti v Slovenski živinoreji. Poročilo za leto 2006. 1. del. Domžale, Biotehniška fakulteta, Odd. za zootehniko: 460-465

Rohrman V. 1899. Prašičje pleme na Dolenjskem. *Kmetovalec*, 16, 2: 9-11

Šalehar A. 1993. Ocenjevanje prašičev po zunanosti (eksterieru). *Sodobno kmetijstvo*, 26, 7/8: 308-309

Šalehar A. 1994. The Krškopolje pig. *Pig news and information*, 15, 2: 59-61

Šalehar A. 1995. Pasma prašičev. V: Prašičereja. Rejc T. (ur.). Ljubljana, Založba kmečki glas: 22-38

Šalehar A., Kovač M. 1995. Seleksijski program, odbira in ocenjevanje zunanosti prašičev. V: Prašičereja. Rejc T. (ur.). Ljubljana, Založba kmečki glas: 70-99

Šalehar A. 1999. Avtohtone pasme domačih živali – naravna in kulturna dediščina. *Sodobno kmetijstvo*, 32, 6: 285

Šalehar A., Pribožič-Kramar Z., Bregar D. 1999. Krškopoljski prašič – slovenska pasma prašičev. *Sodobno kmetijstvo*, 32, 6: 313-316

Šalehar A. 2002. Prispevek k poznavanju razvoja pasem prašičev v Sloveniji – I. do leta 1959. *Sodobno kmetijstvo*, 35, 6: 245-250

Šalehar A., Čepon M., Žan-Lotrič M., Kompan D., Holcman A., Habe F., Terčič D. Opis avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali. 2007. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/PRP/dec09/Priloga_8.pdf
(18. dec. 2008)

Šalehar A. 2008. Prvotni, pasasti in črni prašiči v Sloveniji. *Reja prašičev*, 3: 17-21

Švajger G., Bregar D. 1991. Krškopoljski (črnopasasti) prašič. Diplomsko delo. Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 60 str.

Varl P. 1956. Gospodarski pomen prašičereje za občino Št. Jernej. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 38 str.

Zalokar J. 1854. Umno kmetovanje in gospodarstvo. Ljubljana, Kranjska kmetijska družba: 390 str.

ZAHVALA

Najlepša hvala rejcem in njihovim krškopoljskim prašičem, ki so sodelovali pri pridobivanju podatkov za mojo diplomsko nalogo.

Hvala mentoricama prof. dr. Mileni Kovač in doc. dr. Špeli Malovrh za pomoč in navodila pri pisanju.

Hvala recenzentu prof. dr. Petru Dovču in predsedniku komisije doc. dr. Silvestru Žgurju za pregled in popravke diplomske naloge.

Hvala g. Andreju Kastelicu za pomoč pri meritvi in oceni zunanosti krškopoljskih prašičev.

Hvala ga. Jerneji Bogataj za bibliografsko ureditev diplomske naloge.

Zahvaljujem se referentki ga. Sabini Knehtl za vso prijaznost in pomoč v zaključku študija.

Hvala mami, ki mi je vedno stala ob strani.

PRILOGE

Priloga A: Obrazec za vpisovanje podatkov

Ušesna št.:		Rejec:		Datum:	
Telesne mere					
Dolžina trupa (cm):				Obseg prsi (cm):	
Višina grebena (cm):				Širina prsi (cm):	
Višina križa (cm):				Širina križa (cm):	
Opis zunanosti					
Glava:	kratka, široka		dolga, ozka		
Nosni profil:	konkaven		raven		
Lega ušes:	pokončna		polviseča		viseča
Noge:	debele, grobe		tanke, fine		
Dolžina trupa:	kratek		srednje dolg		dolg
Barva:	značilna opasanost			zelo širok pas	
	celo telo temno			sprednji del bel	
	lišast				
Opombe:					